

Аёл томонидан бўлган яқинлар мероси



09:22 / 13.01.2020 2833

(иккинчи мақола)

Термизийнинг лафзида:

«Аллоҳ ва Унинг Расули мавлоси йўқнинг мавлосидир. Вориси йўқнинг вориси тоғадир», дейилган.

Миқдом ибн Караба ибн Амр ибн Язид, кунялари Абу Кариймата ал-Кандий. У зот ёшлик чоғларида Канда элчилари билан бирга Ямандан Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи васалламнинг ҳузурларига келдилар. Улар саксон нафар отлиқ кишилар эди. Шундан сўнг Шом шаҳрида истиқомат қилдилар. Ҳаммаси бўлиб, 40та ҳадис ривоят қилдилар.

Ушбу ҳадислардан Имом Бухорий ҳам ажратиб олдилар.

Бу зот хижратнинг 87-йили 91 ёшларида Ҳимс шаҳрида вафот этдилар.

Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи васаллам умматларидан ҳар бир киши ҳақида унинг ўзидан ҳам кўра кўпроқ қайғуришларини таъкидламоқдалар. Шунинг учун ҳам у зот умматларидан ким вафот этиб, ортидан қарзи қолса, уни узишга ваъда бермоқдалар. Шу билан бирга, унинг ортидан қолган чорасиз аҳли аёлини ҳам боқиб, таъминлашларини айтмоқдалар. Аммо умматдан бир киши мерос қолдирса-ю, унинг вориси бўлса, Набий соллаллоҳу алайҳи васаллам олмайдилар.

Лекин маййитнинг мавлоси ҳам, ортидан меросхўри ҳам йўқ бўлса, Байтулмол учун унинг меросини Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи васаллам оладилар. Шунингдек, унинг асири бўлса, тўлов тўлаб, озод қиладилар.

Ҳадиси шарифнинг кейинги жумласида биз ўрганаётган фасл – она томонидан бўлган қариндошнинг мерос олиши ҳақида хабар келади:

«Мавлоси йўқнинг мавлоси тоғадир: молини меросга олади ва асирини озод қилади».

Демак, фарз эгаси ва асаба йўли билан меросхўри йўқ бўлган кишининг тоғаси бўлса, у меросхўр бўлади – унинг молини меросга олади. Асири бўлса, тўлов тўлаб, озод қилади.

Кўпчилик саҳобалар, тобеъинлар ва Ҳанафий мазҳаби тоға, сингилнинг ўғли каби аёл томонидан бўлган қариндошлар ҳам мерос олишига ушбу далилларни келтириб, буни ҳаётга татбиқ қилишга ўтганлар.

Бошқа мазҳаблар эса «Аёл томонидан бўлган қариндошлар мерос олмайдилар, бундай ҳолда мерос Байтулмолга топширилади. Агар Байтулмол бўлмаса ёки Байтулмол ҳақни эгасига бермайдиган бўлсагина аёл томонидан бўлган қариндошларга берилади», деганлар.

لَجَّ رُلَا يِفُ ةُنُّسِلَا مءَلَلَل لُوسَرَا ي: لَأَقُ ؕ نَأَءَنَعُ هَلَل يَضَرِّي رَادِلِ مِيَمَتٍ نَع
هُ أَوْرءَهتَ أَمَمٌ وَ هَايَحَمَبَسَان لَلَا لَوَأُ وَ ه: لَأَقُ ؟ نِي مَلْسُمْلَا ن مَلَجَّ رُلَا يَدِي لَعُ مَلْسُي
نُنُّسِلَا بَأَحْصَأ

Тамийм ад-Дорий розияллоҳу анҳудан ривоят қилинади:

«Эй Аллоҳнинг Расули! Мусулмонлардан бир кишининг қўлида Исломга кирган одамга оид суннат нима?» деди.

«У – унинг ҳаётида ва мамотида энг ҳақли одамдир», дедилар у зот».

«Сунан» эгалари ривоят қилганлар.

Ҳанафий мазҳаби ушбу ривоятни «Кейин мусулмон бўлган одам вафот этса-ю, унинг меросхўри бўлмаса, уни Исломга киритган киши у билан аҳднома тузган бўлса, меросни олади», деб тушунган.

Бошқа мазҳаблар эса «Бу ривоятда мерос тўғрисида очиқ гап йўқ, шунинг учун бировнинг Исломга киришига сабаб бўлган одам ундан қолган меросга эга бўлмайди. Агар ундай одамнинг меросхўри бўлмаса, мероси Байтулмолга берилади», деганлар.

كَرَّتْ وَتَامَ مَلَسُو هِيَ لَعَلَّ لِي صَبَّ نَلَّ لِي وَنَمَّ نَأْ: أَوْ نَعُ هَلَّ لِي رَضَرَ شَأْ عُنَّ
لَهُ نَمَّ دَحْأَنْ هَاهُ: مَلَسُو هِيَ لَعَلَّ لِي صَلَّاقَ فِ، أَمَّ يَمَحَّ أَلَّ وَ أَدَلَّ وَ غَدَيَّ مَلَّ وَ أَيْ شِ
نَسَّ حَوْ يذُمَّرَّتْ لَأَوْ دَوَادُ وَ بَأْ هَأَوْرُ. هَثَّ أَرِي مٌ هُوَ طَعَّ أَفْ: لَأَقِ، مَمَّ عَن: أَوْلَاقِ؟ وَ هَضَّرَأْ

Оиша розияллоҳу анҳодан ривоят қилинади:

«Набий соллаллоҳу алайҳи васалламнинг бир мавлолари вафот этди. Ортидан нарса қолдирди. Фарзанд ва яқин қолдирмади. Шунда соллаллоҳу алайҳи васаллам:

«Бу ерда унинг ватандошларидан бирор киши борми?» дедилар.

«Ҳа», дейишди.

«Унинг меросини ана ўшанга беринглар», дедилар».

Абу Довуд ва Термизий ривоят қилганлар. Термизий ҳасан, деган.

Барча уламоларимиз «Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи васаллам ушбу ҳадисдаги мазкур мавлонинг меросини унинг ҳамшаҳарига садақа сифатида берганлар, мерос сифатида эмас», дейдилар. Шариат ҳукми бўйича бундай ҳолатларда мерос Байтулмолга берилади.

أَمَّ يَلَّ عَ وَ هَفَّ هِيَ لَعَلَّ لِي يَفَّ مَسَّقُ مَسَّقُ لُكَّ: لَأَقِ أَوْ نَعُ هَلَّ لِي رَضَرَ سَأْبَعُ نَبَّ لَأَنْ
هَجَّ أَمُّ نَبَّ أَوْ دَوَادُ وَ بَأْ هَأَوْرُ. مَأَلَّ سَأَلَّ مَسَّقُ يَلَّ عَ نَّ إِفَّ مَأَلَّ سَأَلَّ هَكَرَّ دَأْ مَسَّقُ لُكَّ وَ، مَسَّقُ

Ибн Аббос розияллоҳу анҳудан ривоят қилинади:

«Жоҳилиятда қилинган ҳар бир тақсим қандай тақсимланган бўлса, шундай (қолди). Ислом келганидан кейинги ҳар бир тақсим – исломий тақсим бўйичадир», дедилар».

Абу Довуд ва Ибн Можа ривоят қилганлар.

Исломгача бўлган тақсимлар қайтадан кўриб чиқилмаган. Дарҳақиқат, ўша пайтдаги мол-мулк, насаб ва никоҳга тегишли муомалалар аввалги тартиб-қоидаларга биноан давом этиб кетаверган.

Ислом келганидан кейинги муомалалар эса исломий қонун-қоида асосида бўлган.

(Тамом)

«Ҳадис ва ҳаёт» китобидан